

Ukrajinské děti v českých školách

Mgr. Oksana Stupak PhD, DrS

**Katedra pedagogiky
Pedagogická fakulta
Masarykova Univerzita**

Od začátku ruské agrese získalo v České republice dočasnou ochranu více než **504 tisíc lidí**, prchajících před válkou na Ukrajině, a téměř 454 tisíc jich bylo registrováno na území. K **1. dubnu 2023** jich bylo **325 742**, což je o zhruba 30 % méně, než uváděly dosavadní oficiální údaje.

	Počet dětí/žáků celkem (k 30. 9. 2022)	Počet ukrajinských dětí/žáků- azylantů/uprchlíků		Podíl ukrajinských dětí/žáků- azylantů/uprchlíků z dětí/žáků celkem	
		k 30. 9. 2022	k 31. 3. 2023	k 30. 9. 2022	k 31. 3. 2023
Mateřské školy	369 205	6 904	7 668	1,9 %	2,1 %
Přípravné třídy a stupně	6 731	358	473	5,3 %	7,0 %
Základní školy	1 007 778	39 478	39 680	3,9 %	3,9 %
Střední školy	463 200	3 457	3 368	0,7 %	0,7 %
Konzervatoře	3 837	88	92	2,3 %	2,4 %

Česká školní inspekce (ČŠI)

Aktuální situace na základních školách

- K 31. 3. 2023 vzděláváno 39,7 tis. UA žáků (3,9 %).
- Volná kapacita pro dalších 120 tis. UA žáků. (MŠMT, 2023)
- UA žáci by měli být vzděláváni především v heterogenních třídách (zák. 67/2022 Sb.).
  - 59 % škol: nevzdělávalo žádné UA žáky,
  - 40 % škol: třídy s 1 až 5 integrovanými UA žáky,
  - 1 % škol: s více než 5 integrovanými UA žáky.

Kulturní rozdíly

“Ukrajinci jsou nám kulturně velmi blízko, ale neznamená to, že by neexistovaly kulturní rozdíly. Kulturní rozdíly mohou mít vliv na chování jednotlivců, který si ale ani jedna ze stran nemusí uvědomovat”.

Multikulturní centrum Praha

Jazyk

Jídlo

Oblékání

Chování

Umění

Oslavy

Distribuce moci

Společenský status

Přístup k práci / obchodu

Mužské a ženské role

Pojetí domova

Důvěra v úřady

Tělesnost a hygiena

Pojetí času

Předsudky

Rodina výchova dětí

Náboženské přesvědčení

Vkus a estetika

Výzkumy

Adaptace
ukrajinských
žáků do českých
škol (SYRI)

Adaptace a integrace
ukrajinských dětí do
českého systému
raného vzdělávání
(Univerzita Karlova)

květen –
červen 2022.

říjen 2022 –
únor 2023

leden –
květen 2023

březen –
listopad 2023

červen –
prosinec 2023

**Sociální
adaptace**

ukrajinských dětí
v českých školách

Prostředí domácí
gramotnosti
ukrajinských dětí s
duálním
vzděláváním

Pochopení různých
vzdělávacích cest
ukrajinských studentů
za účelem podpory
pokynů pro ukrajinské
univerzity (UPV)

Metodologie

Adaptace ukrajinských žáků do českých škol (SYRI)

- více případová studie
- vzorek: 6 ZŠ, 30–60 UA žáků ve škole
- sběr dat: říjen 2022 až únor 2023
- metody:

62 hloubkových rozhovorů: s řediteli/zástupci ředitele (6),
učiteli (12), UA asistenty (4), UA žáky (21), rodiči (19)

sociometrie tříd (2 × 12)

pozorování vyučování a doučování

2 519 minut analyzovaných rozhovorů

Prezentace na ČAPV-2023: *Klára Šedová, Petr Hladó
Jana Obrovská, Kateřina Lojdová, Oksana Stupak, Martin Fico*

Různé školy – různé světy

- Na všech školách přítomna materiální podpora.
- Na jednotlivých školách vyvinuli různě extenzivní **adaptační mechanismy**.
- Adaptační skupiny a turnusy, adaptační výlet, ukrajinské asistentky, adaptované kurikulum, individualizované rozvrhy, diagnostika, komunikace v ukrajinštině, psychologická péče.

Pohled učitelů na sociální adaptaci

- zdůrazňování sociální integrace ve třídě
- princip asimilace = splynutí s českými žáky, dosažení nepsané normy „dobrého českého žáka“

Jak říkám (...) musí se umět přizpůsobit. (Učitelka Beatrice, Modrá škola)

(...) že se přizpůsobí ostatním žákům a že s ním budu řešit stejné problémy a věci. (Učitelka Jasmína, Žlutá škola)

Pro mě je dobře adaptovaný, když člověk nebo ten záček po určité době s tou třídou splyne. (Učitelka Gina, Zelená škola)

Překážky na cestě k úspěšné sociální adaptaci

- sociální adaptace na úrovni UA žáka
- chybějící komplexní přístup (opomíjení role českých spolužáků, školního kolektivu, rodičů)
- cestou k podpoře sociální adaptace je zajištění well-beingu žáků

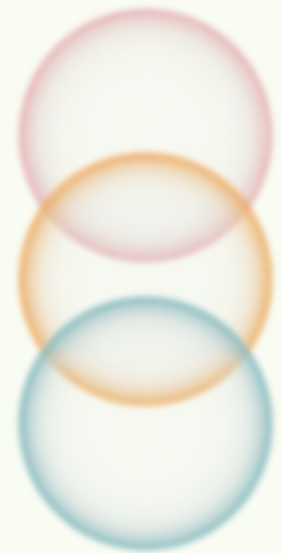
Aby se cítili dobře (...) a byli spokojeni. (Ř, Oranžová škola).

- důsledky: pasivita školy, absence systematické podpory v dalších dimenzích, nedosažení sociální adaptace či její kvality

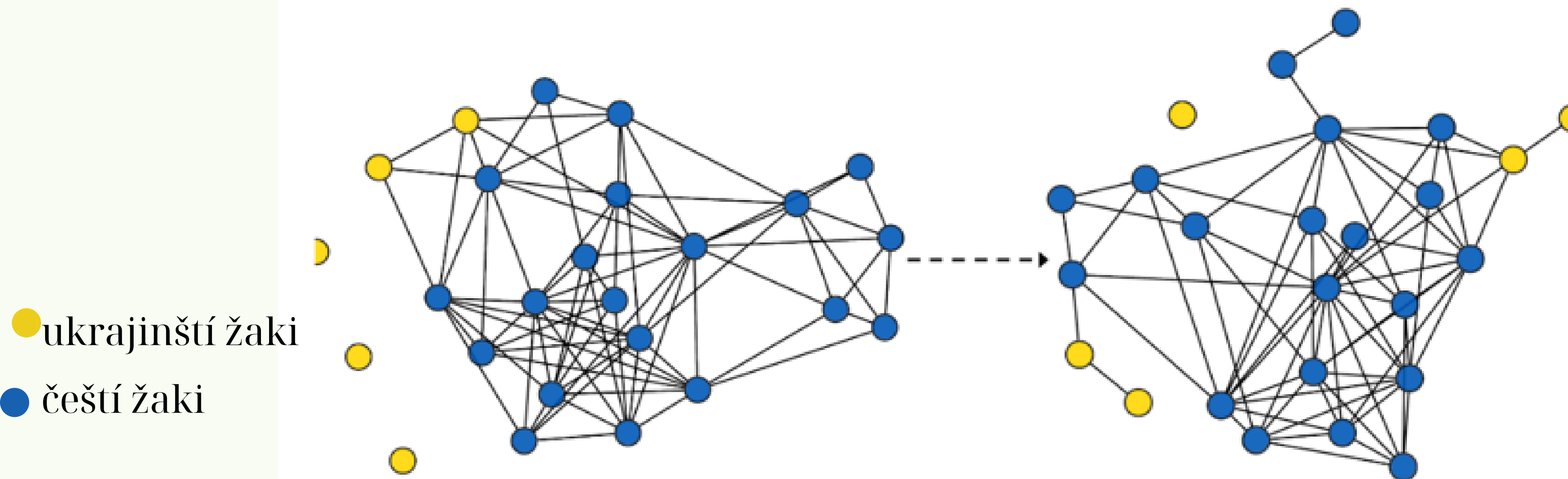
Ale jinak, ať ty děcka si tady tak jako plujou a my uvídíme. (Ř, Oranžová škola)

Ukrajínští kluci jsou zvlášť, jsou spolu, protože oni se baví ukrajinsky. S těma našima se nebaví. (Učitelka Brigita, Modrá škola)

Sociometrická data ze tříd: srovnání prvního a druhého pololetí 2022/2023

Co je dobrá akademická adaptace?

- schopnost komunikovat česky

Ruzhena pořád nerozumí česky, i když je tady stejně dlouho jako ostatní. (učitel Roman, Červená škola)

- omezená kapacita podpory na straně učitelů

Češtinář není člověk, co učí češtinu jako druhý jazyk. My na to absolutně nejsme připraveni. (učitelka Ornella, Oranžová škola)

- dobrá akademická adaptace je ze strany učitelů v zásadě ztotožněna s tím, že UA žák zvládá české kurikulum a nemá specifické potřeby

Abych ten žák se do toho kolektivu nějak včlenil a je schopen fungovat v té třídě, pracovat skupinově i sám, zapojí se do té hodiny, aniž by ten učitel chystal něco speciálně pro ně. (učitel Jan, Žlutá škola)

Adaptace očima ukrajinských žáků

- Česká škola je ukrajinskými žáky i rodiči vnímána jako výrazně snazší, což se projevuje např. menším objemem předávaného učiva a menším počtem domácích úkolů.

Na Ukrajině je moc domácích úkolů. A tady jsou 2 nebo 3 domácí úkoly týdně. (...) Škola se mi líbí. Není tu taková těžká výuka jako na Ukrajině, nezadávají toho tady tolik. Všetmu rozumím a zvládám. (žák Rostislav)

Samotný vzdělávací program je pro děti snazší, na Ukrajině je to o dost složitější. Proto jsou ukrajinské děti v české škole úspěšné, protože už 30% látky znají. (otec Romanos)

Jazyk jako bariéra v socialní adaptaci

Ukrajínští žáci i jejich rodiče chápou jako hlavní adaptační bariéru jazyk i z hlediska sociokulturní adaptace:

A děti říkaly: “My ho nechceme, protože on neumí česky. Je z Ukrajiny, neumí jazyk a my se s ním nebudeme bavit”. A on přijde a div že nepláče: “Mámo, oni se se mnou nechtějí bavit, protože jim nerozumím”. A já říkám: “Tak se to nauč, není jiná možnost” (matka Yustina).

Jazyk jako bariéra v akademické adaptaci

- Po příchodu do české školy mnozí ukrajinští žáci nerozuměli češtině. Dlouhý výklad učitele či práce se složitějšími texty pro ně představovaly překážku při zapojení do výuky.

Někde vůbec nerozumím, jenom poslouchám. (žačka Olga)

Nemám čemu rozumět, nevím, jak se zeptat. (žák Ruslan)

- Naopak přítomnost ukrajinsky hovořících asistentek, které pomáhaly žákům s překlady, či podpora učitelů, kteří hovoří anglicky či rusky, byly velmi vítané.

MY versus ONI jako překážka v socialní adaptaci

- Ukrajínští žáci mohou svoji pozici ve škole vnímat jako konflikt „my“ (ukrajínští žáci) versus „oni“ (čeští žáci). Reflektují to v tiché i agresivní podobě.

Češi spolu ale více komunikují a my jsme jako sami se sebou. (žačka Vita)

- Ukrajínští žáci se od spolužáků setkávají s agresivním chováním, kterého se vůči nim dopouštějí zpravidla jednotlivci. Typickým příkladem jsou etnizované provokace (například odlišný jazyk). Převažuje pasivní přístup k řešení konfliktů.

Stalo se, že jsme seděli v lavici zezadu na nás pokřikovali, “proč jste sem přišli”, “jste odpadlíci třídy” a tak dál. Samozřejmě, jsme mohli vyvolat konflikt, ale my to tak nevnímáme. V každém případě budeme vinni my.” (žačka Yulia)

Závěr: Adaptační praktiky českých škol

Rozhodně ano:

- přátelský a pečující přístup, podpora well-beingu

S rezervami:

- sociální adaptace na úrovni jednotlivce
- jazyková výuka a podpora
- podpora zapojení do výuky

Spíše ne:

- asimilace a potlačení diverzifikované kulturní identity
- adaptivita v přístupu ke kurikulu a výuce
- oceňování diverzity

**Dokumentární film Cesta,
věnovaný integraci
ukrajinských dětí**

npi Dokument CESTA

Перегляну... Поділитися

**Dokument
CESTA**

Дивитися на YouTube

The video player interface features a dark blue background with a large red play button icon in the center. The video thumbnail shows two children, a boy and a girl, sitting on the grass outdoors. The boy is on the left, wearing a blue shirt, and the girl is on the right, wearing a purple shirt. The interface includes a clock icon and a share icon in the top right corner, with the text 'Перегляну...' and 'Поділитися' respectively. The title 'Dokument CESTA' is prominently displayed in the center, and the npi logo is in the top left. At the bottom, there is a call to action 'Дивитися на YouTube' with the YouTube logo.

Program sociálně-emoční podpory ukrajinských dětí v české škole

Cíl: podpora socializace ukrajinských dětí, které se nachází v novém vzdělávacím i jazykovém prostředí pomocí snížení emočního nátlaku, překonání úzkosti, formování empatie, sebepoznání a také zvýšení sebehodnocení a sebejistoty.

Program pozůstává z **6 vyučovacích hodin po 60 minut** se žáky **I a II stupně** základní školy.

Program byl proveden v ukrajinském jazyku a aplikován v září-říjnu 2022 v ZŠ Chalabalova

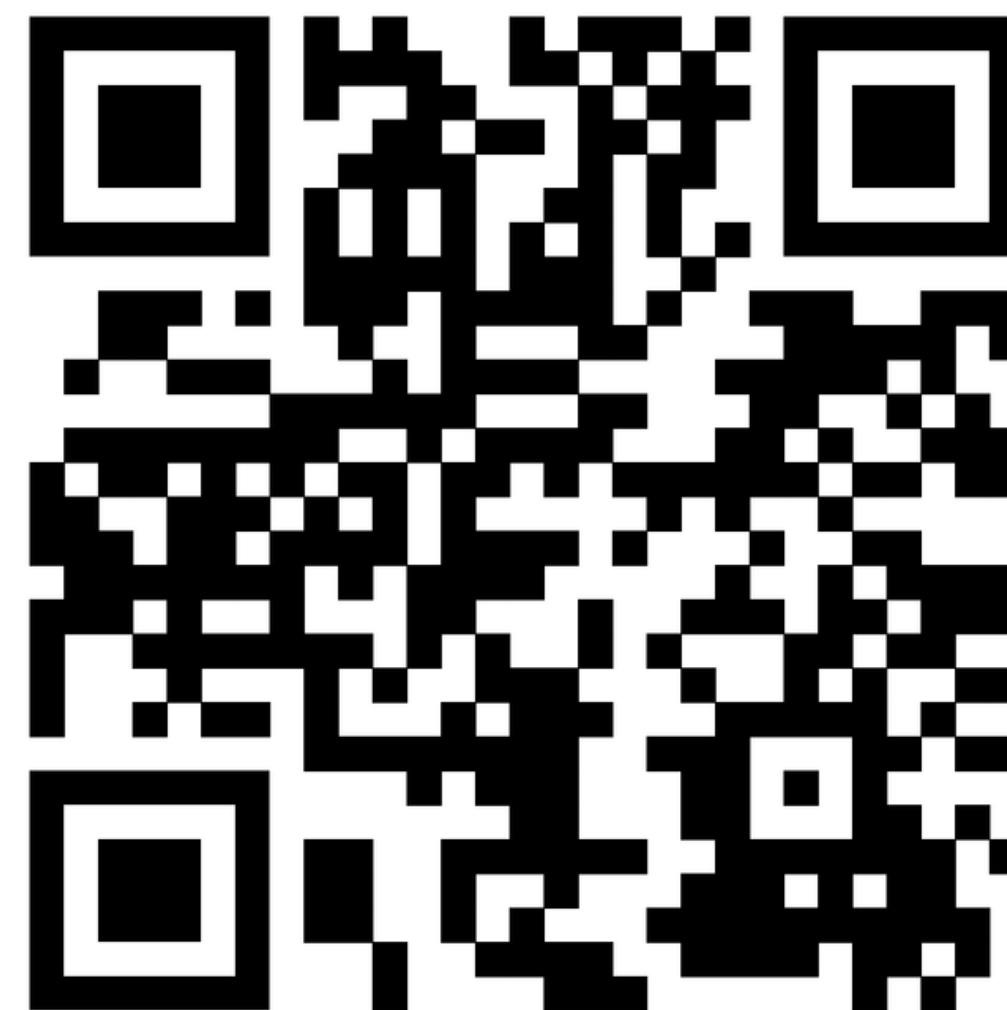
Informace

Program sociálně-emoční podpory ukrajinských dětí v české škole

Oksana Stupak

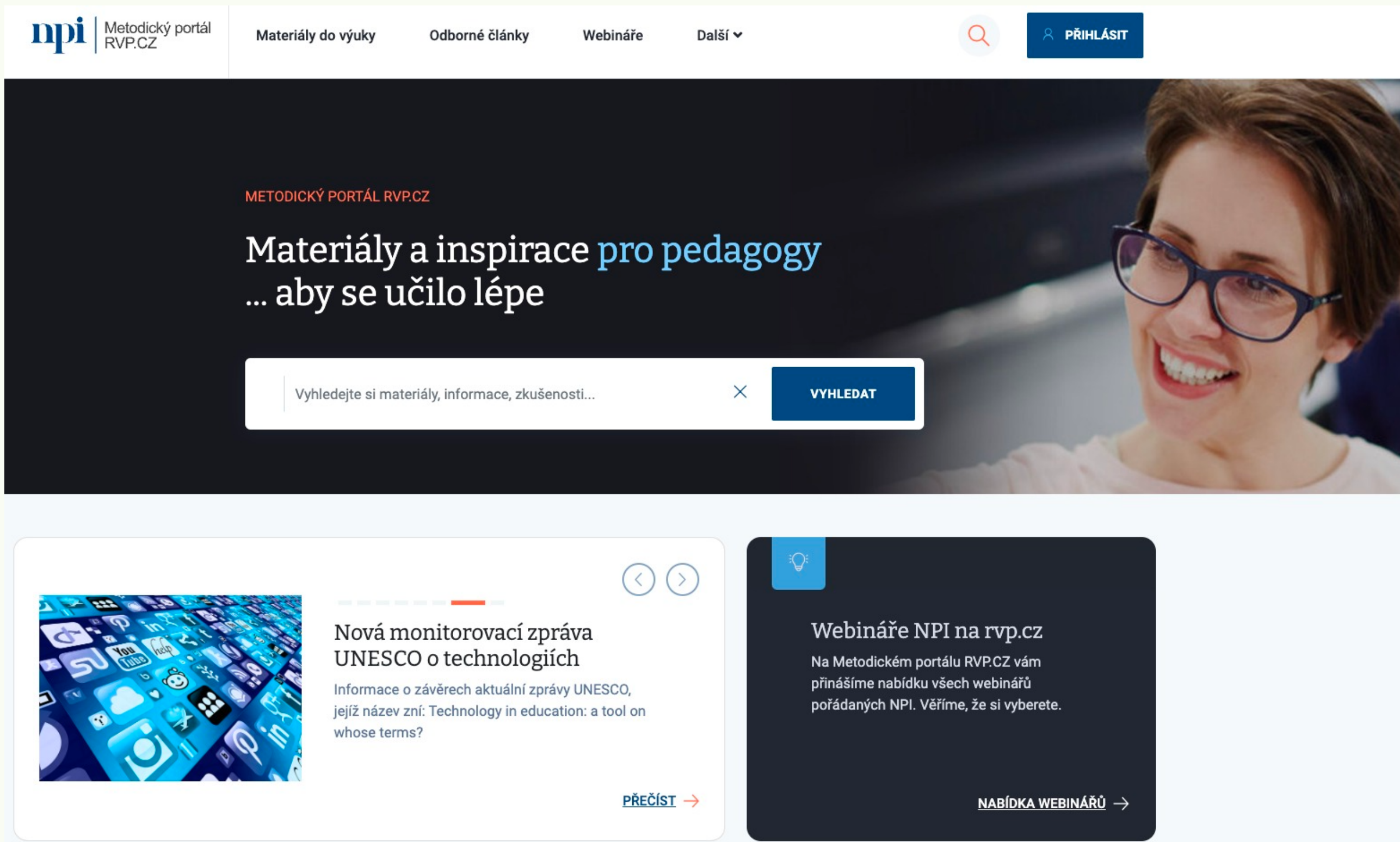

Mgr. Oksana Stupak, Ph.D., DrS. je ukrajinská pedagožka, která se od května 2022 na půdě Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně podílí na kvalitativním výzkumu adaptace ukrajinských dětí v českých základních a mateřských školách a spolupracuje na Programu sociální a emoční podpory pro ukrajinské děti. Během roku 2022 se jako řečnice podílela na vzdělávacích projektech pro ukrajinské učitele plánující pracovat na ukrajinských školách. Zároveň pokračuje ve vědeckých a vzdělávacích projektech v oblasti inovativních technologií pro studenty vysokých škol.

Materiály pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem

www.rvp.cz

npi | Metodický portál RVP.CZ

Materiály do výuky Odborné články Webináře Další ▾

🔍 PŘIHLÁSIT

METODICKÝ PORTÁL RVP.CZ

Materiály a inspirace pro pedagogy
... aby se učilo lépe

Vyhledejte si materiály, informace, zkušenosti... × VYHLEDAT

Nová monitorovací zpráva UNESCO o technologiích

Informace o závěrech aktuální zprávy UNESCO, jejíž název zní: Technology in education: a tool on whose terms?

PŘEČÍST →

Webináře NPI na rvp.cz

Na Metodickém portálu RVP.CZ vám přinášíme nabídku všech webinářů pořádaných NPI. Věříme, že si vyberete.

NABÍDKA WEBINÁŘŮ →

Materiály pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem

www.inkluzivniskola.cz,

..META*

+420 773 304 464

info@meta-ops.cz

„Inkluzivní škola.cz“

PORADENSTVÍ PRO ŠKOLY
proskoly@meta-ops.cz

SEMINÁŘE PRO PEDAGOGY
+420 773 609 395

WORKSHOPY PRO ŽÁKY
workshopy@meta-ops.cz

MATEŘSKÉ
ŠKOLY

ZÁKLADNÍ
ŠKOLY

STŘEDNÍ
ŠKOLY

SEMINÁŘE, AKCE
A WORKSHOPY

KONTAKTY
A METODICKÁ
PODPORA

Vícejazyčné děti

Adaptace a klima školy

Zapojení do výuky a materiály

Informace pro PPP

Publikace a produkty

Čeština jako druhý jazyk

Asistent pedagoga

Podpora dětí z Ukrajiny

Komunikace s rodiči

Časté dotazy (FAQ)

ADAPTACE A KLIMA ŠKOLY

- Wellbeing
- Klima školy
- Příprava na příchod dětí/žáků s OMJ
  - Příprava MŠ na příchod dítěte
  - Příprava ZŠ na příchod žáka
  - Příprava SŠ před nástupem žáka
  - Komunikace s dítětem a žákem
- Začleňování dítěte/žáka s OMJ
- Práce s třídním kolektivem

Domů » Adaptace a klima školy

PŘÍPRAVA NA PŘÍCHOD DĚTÍ/ŽÁKŮ S OMJ

Příchod dítěte/žáka s OMJ může být pro pedagogy velkou výzvou, zejména pokud se jedná o dítě/žáka bez znalosti češtiny. Je důležité si uvědomit, že i pro dítě/žáka s OMJ je tato zkušenost spojena s velkým stresem. Právě připravenost prostředí i jednotlivých jeho aktérů může směřovat k vytvoření podpurného prostředí, ve kterém bude moci dítě/žák s OMJ přes počáteční jazykový hendikep rozvíjet svůj potenciál. Počáteční zkušenost dítěte/žáka může ovlivnit jeho další vztah ke vzdělávání i k rozvoji češtiny jako dalšího jazyka.

Osvědčuje se do přípravy na příchod dětí a žáků s OMJ zapojit celý učitelský sbor a nepodcenit také [přípravu třídního kolektivu](#) (pokud dítě/žák přichází do již utvořeného kolektivu třídy). Velmi se vyplácí kontinuální [dlouhodobá práce s třídním kolektivem](#).

Praktické desatero učitele

PRO JAZYKOVĚ SENZITIVNÍ PŘÍSTUP VE TŘÍDĚ S ŽÁKY S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM

1.

Zapojuji všechny žáky.

Žáky s odlišným mateřským jazykem (OMJ) nepřehlížím, zapojuji je do vyučovacích i třídnických aktivit, dávám jim prostor vyniknout, začlenit se i vydechnout. Nebojím se s žáky s OMJ mluvit. Při komunikaci s nimi používám jednoduchý jazyk.

3.

Monitoruji úroveň jazyka.

S žáky stále komunikuji a znám jejich jazykovou úroveň. Podle ní volím způsob práce, obtížnost úkolů i hodnotící kritéria.

2.

Využívám všechny prostředky k dorozumění.

Překladač, komunikační karty, pantomima či použití jiného jazyka jsou dobrými pomocníky. Pomocí aplikací mohu komunikovat s žáky bez nutnosti vystavit je konfrontaci s třídou.

4.

Jsem názorný.

Všechno názorně ukazuji. Výklady a postupy jsou strukturované a přehledné. Vizualizuji pomocí schémat, obrázků, grafů, časových os, vzorců a pokusů. Tím pomohu všem.

5.

Dbám na strukturu.

Mám definované minimální cíle opřené o jednoduchý jazyk a těmi začínám. Přidávám postupně. Mohu využít „předučení“ klíčových slov.

7.

Myslím na to, že ne vše je ostatním kulturám zřejmé.

Symbole, zkratky, odkazy, narážky a další jazykově a kulturně podmíněné věci mohou bránit porozumění. Vše vysvětluji a ptám se na porozumění.

9.

Umožňuji žákům používat mateřský jazyk.

Mateřský jazyk je pomocník. Mateřský jazyk žáků není nutné ze vzdělávacího procesu vyřadit. Naopak je často vhodné jeho využití aktivně podporovat. Slovníčky, studijní materiály či výuková videa k tématu ve vlastním jazyce pomáhají porozumět. Zápis látky ve vlastním jazyce může být oporou v učení.

6.

Myslím na tempo.

Umožním žákům studovat vlastním tempem. Používám částečně předpřipravené zápisy, redukované pracovní listy a další materiály, které žáci doplňují.

8.

Ujišťuji se, že mi všichni jazykově rozumí.

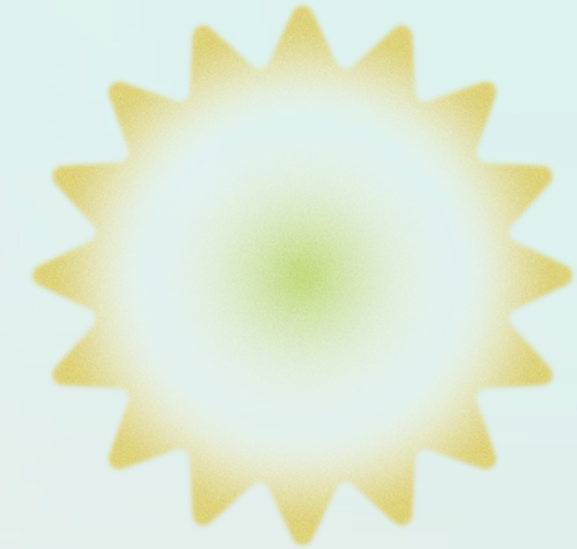
Vědí všichni, co mají dělat? Pochopili, jak budou hodnoceni? Chápu správně, co mi chtějí sdělit? Víím, co umí?

10.

Využívám zkušenosti kolegů a o své se s kolegy dělím.

Svoje zkušenosti, úspěchy i neúspěchy sdílím s kolegy ve škole i mimo ni. Když nevím, kudy kam, nebojím se požádat o pomoc. Zním své limity a víím, že nevyřeším vše.

**Děkuji za
pozornost!**

Oksana Stupak
stupak.oksana.ua@gmail.com